



Pirkanmaan talous 2008

TOIMIALOJEN NYKYTILA JA NÄKYMÄT





Talouden kehitys jatkui vireänä Pirkanmaalla

Epävarmuus luo haasteita jatkossa

Maakunnan talous säilytti hyvän kasvutahdin vuonna 2007. Kärjessä menestyivät metalli, rakentaminen ja liike-elämän palvelut. Vaikka odotukset ovatkin tulevaisuudessa maltillisemmat, kehityksen arvioidaan jatkuvan myönteisenä.

Sisältö

- 2 Pirkanmaa
- 4 Työllisyys
- 6 Teknologiateollisuus
- 7 Metsäteollisuus
- 8 Kemianteollisuus
- 9 Rakentaminen
- 10 Kauppa
- 11 Palvelut liike-elämälle
- 12 Elintarviketeollisuus
- 13 Liikenne
- 14 Informaatiosektori Hyvinvointipalvelut
- 15 Majoitus- ja ravitsemisala Tevanake
- 17 Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta
- 18 Kuntatalous
- 19 Pirkanmaan seutukunnat

Yksityiskohtaisempia tietoja ja kaikkien toimialojen tilastokuvaajat verkkopalvelussa www.pirkanmaantalous.fi

Lähteet

- Tilastokeskus, Asiakaskohtainen suhdannepalvelu
- Tampereen kauppakamari Pirkanmaan yritysbarometri ja ICT-barometri
- Pirkanmaan TE-keskus, työvoimatilastot
- EK:n suhdannebarometri
- Pirkanmaan liitto

Toimialaluokitus www.tilastokeskus.fi

Syyskuu 2008
Painosmäärä 6 000 kpl

Liikevaihdon kehitys oli Pirkanmaalla nopeinta Suomen suurista maakunnista. Vuoden 2007 kaikkien toimialojen liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla vahvasti 7,2 prosenttia, vaikkei ennätysvuoden 2006 lähes 12 prosentin kasvulukuihin yllettykään. Liikevaihdon kasvu koko maassa vuonna 2007 oli 8,2 prosenttia. Pirkanmaan liikevaihto kasvoi eniten metalliteollisuudessa (13,7 %) ja rakennusalalla (12 %). Liikevaihto kasvoi kaikilla toimialoilla ICT-palvelutuotantoa lukuun ottamatta. Kaikkiaan Pirkanmaan yritykset keräsivät liikevaihtoa 30 miljardia euroa.

Pirkanmaan metalliteollisuus on kasvanut viennin vetämänä voimakkaasti vuodesta 2004 lähtien, keskimäärin 15,2 prosenttia vuodessa. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä kuitenkin viennin arvo laski 6,4 prosenttia. Rakennusalalla keskimääräinen vuosikasvu 2004–2007 oli 12,5 prosenttia ja liike-elämän palveluissa 11,2 prosenttia. Kaupan ala on kasvanut tasaisesti vuodesta 1996 alkaen, keskimääräinen vuosikasvu vuosina 2004–2007 oli 7,7 prosenttia.

Metalliteollisuus, rakennusala sekä kauppa ovat viime vuosien aikana kasvaneet Pirkanmaalla ripeämmin kuin koko maassa.

ODOTUKSET MUUTTUVAT VAROAI- SEMMIKSI

Pirkanmaan maakunnan kehitys on ollut myönteistä erityisesti työllisyyden ja talouden suhteen. EK:n elokuussa julkaiseman PK-barometrin mukaan suhdanneodotukset ovat kuitenkin heikentyneet vuoden takaisesta. Suhdannekäänteen odotetaan jyrkkenevän lähikuukausina.

Maan sisäisessä muuttoliikkeessä Pirkanmaan maakunta sai vuonna 2007 määrällisesti eniten muuttovoittoa (2 350 henkeä) ennen Uudenmaan maakuntaa (2 300). Työvoiman ja työllisten määrän arvioidaan kasvavan edelleen koko maakunnassa.

MAAILMANTALOUS TUO HAASTEITA

Talouden kokonaiskasvu Suomessa on viime vuosina perustunut toisaalta vientiteollisuuden hyvään kehitykseen ja toisaalta kotitalouksien korkeaan kulutukseen, mikä näkyy kaupan, palvelualojen ja rakentamisen hyvänä kehityksenä ja työpaikkojen määrän kasvuna.

USA:sta alkanut rahoitus- ja asuntomarkkinoiden kriisi sekä maailmanlaajuinen energian ja ruoan hintojen voimakas nousu ja sitä seurannut kotitalouksien kulutuskysynnän heikkeneminen on hidastanut talouden kasvua. Tuotannon ja viennin väheneminen useilla sektoreilla ja kulutuskysynnän heikkeneminen vaikuttavat yritystoimintaan.

HYVÄ TYÖLLISYYS LUO USKOA TULEVAAN

Vuonna 2007 bruttokansantuote kasvoi Suomessa 4,4 prosenttia ollen edelleen korkeimpia koko Euroopassa. Inflaation kasvu on suuri ongelma myös Suomessa ja se on noussut yli 4 prosentin tasolle, mikä on EU:n keskitasoa. Korkea inflaatio on lisännyt myös kansalaisten epäluottamusta. Samaan aikaan voimistuva työvoiman siirtyminen eläkkeelle vähentää työvoimaresursseja. Toisaalta työllisyyskehitys on ollut edelleen positiivista ja työttömyysasteen arvioidaan alenevan vuonna 2008 lähelle 6 prosentin tasoa ja vuonna 2009 jo sen alapuolelle. Vastaavasti työllisyysaste nousisi yli 70 prosentin tason tänä vuonna ja noin 71 prosentin tasolle vuonna 2009.

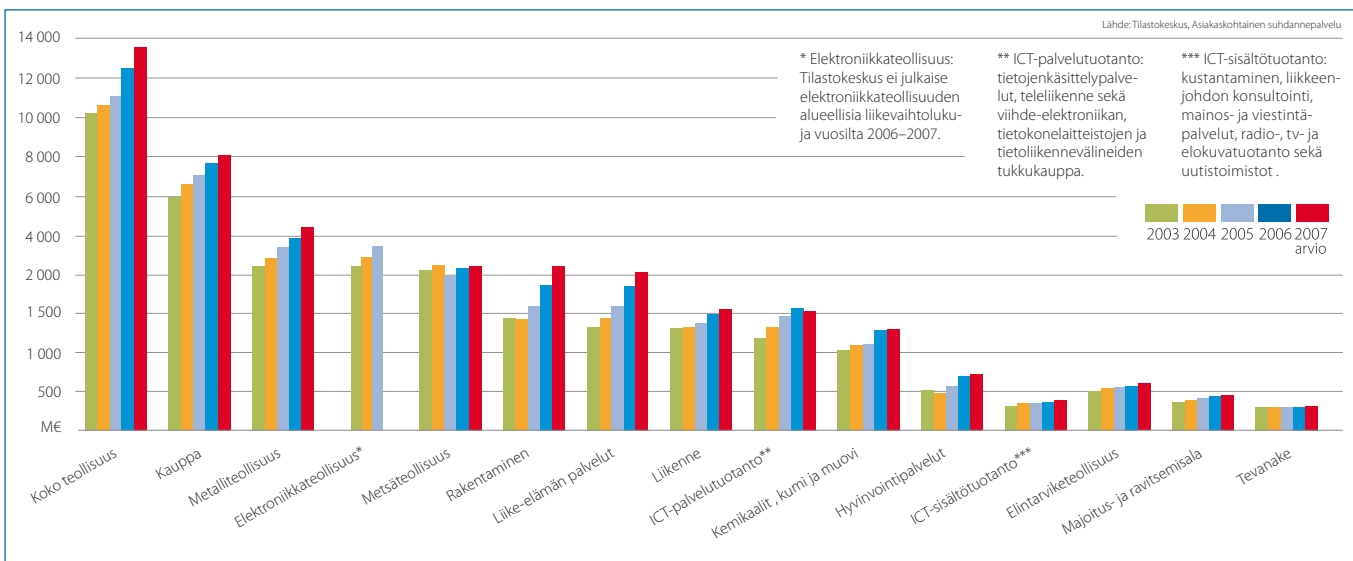
Pirkanmaan vetovoimaisuus on edelleen hyvä. Maakunnan elinkeinorakenteen monipuolisuus ja innovatiivista toimintaa tukeva ympäristö ovat tärkeitä vahvuuksia. Vientiin perustuvassa teollisuudessa näkymät ovat edelleen positiiviset. Teknologiateollisuuden ja metsäteollisuuden kilpailukyvyistä tulee huolehtia tulevaisuudessaakin.

Vaikka talouskasvu hidastuu, viime vuosien hyvä kehitys pitää loppuvuoden näkymät useimmissa seutukunnissa edelleen valoisina, arvioidaan **työ- ja elinkeinoministeriön** elokuun 2008 lopulla julkaisemassa Alueelliset talousnäkymät -raportissa, joka perustuu TE-keskusten näkemyksiin seutukuntien tilasta ja kehityksestä. Talouskasvun hidastuminen näkyy seutukunnissa hiukan varovaisempina odotuksina. Maamme 74:sta seutukunnasta 41:ssä uskotaan elinkeinoelämän paranemiseen. Meneillään on useita aluekehityksen kannalta tärkeitä investointeja. Muutokset voivat tapahtua kuitenkin nopeasti, kuten esimerkiksi metsäteollisuuden rakennemuutos on osoittanut. Yksi uhkatekijä on rakentamisen ja asuntokaupan hiljeneminen.

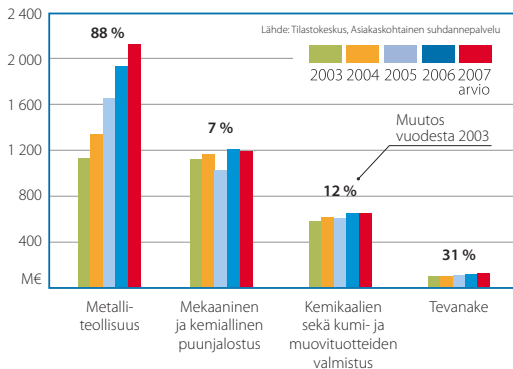
LIKEVAIHTO Kaikki toimialat 2007 arvio	28 889 M€	2006	26 944 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 7,2 %	2006	+ 11,8 %
LIKEVAIHTO Teollisuus 2007 arvio	13 492 M€	2006	12 457 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 8,3 %	2006	+ 12,5 %
ASUKKAITA 31.7.2008	476 631	31.7.2007	474 336
TYÖLLISIÄ II/2008	229 600	2007	230 700
TYÖLLISYYSASTE II/2008	71,2 %	II/2007	72,5 %
ARVONLISÄYS/ASUKAS 2006	30 418 M€	2005	29 135 M€



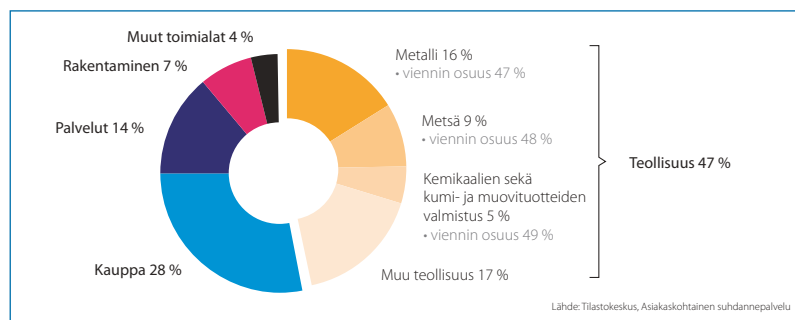
Liikevaihdon kehitys 2003–2007 (M€). Liikevaihto, kaikki toimialat 2007 (arvio) 28 889 M€ (+7,2% vuodesta 2006)



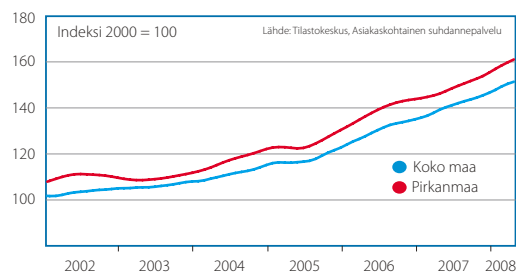
Viennin kehitys 2003–2007



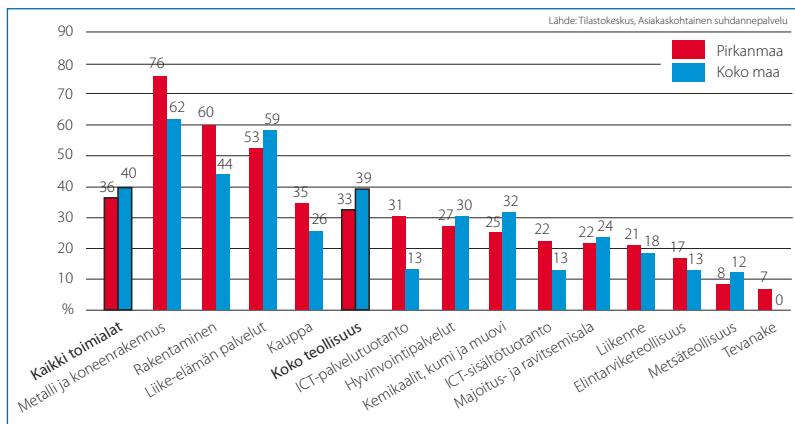
Liikevaihto päätoimialoittain Pirkanmaalla 2007, yhteensä 28 889 M€ (arvio)



Liikevaihdon trendikehitys kaikki toimialat



Liikevaihdon muutos (%) vuodesta 2003 vuoteen 2007 Pirkanmaalla ja koko maassa



Työllisyyden kehitys edelleen myötätuussa

Työllisyystilanne on kehittynyt edelleen myönteiseen suuntaan Pirkanmaalla sekä määrällisesti että laadullisesti. Työvoiman kysyntä on vähentynyt tarkastelujaksolla 2007–2008 selvästi.

Työttömien absoluuttinen lukumäärä on vähentynyt ja työttömyysaste laskenut. Samoin työttömyyden rakenteellinen muutos etenee suotuisasti ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien määrä ja yli 50-vuotiaiden osuus työttömistä ovat laskeneet. Avoimien työpaikkojen määrän selvä supistuminen ei ole vähentänyt rekrytointiongelmia, vaan ne ovat lisääntyneet voimakkaasti vuoden 2007 toukokuusta kuluvaan vuoden kevääseen nähden. Ongelmien painopiste on siirtynyt teollisuudesta palveluihin ja pulaan työvoimasta.

Avoimia työpaikkoja oli kesäkuussa 2008 noin 2 000 eli 23 prosenttia vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Työpaikat vähenivät kaikilla pääammattialoilla kauppaa lukuun ottamatta, jossa lisäystä oli 7,8 prosenttia. Koko teollisuudessa avointen paikkojen määrä puolittui 720 työpaikasta 360:een. Eniten työpaikkoja katosi rakennusalalta ja tevanake-teollisuudesta. Avointen työpaikkojen määrä väheni kaikissa muissa seutukunnissa paitsi Ylä-Pirkanmaalla.

Työllisten määrä väheni kuluvaan vuoden toisella neljänneksellä 1 100 henkilöllä vuoden takaisesta. Työllisyysaste pysyi jokseenkin samalla tasolla eli runsaassa 71 prosentissa.

Työttömyysaste laski myös alkuvuoden 2008 ja oli kesäkuussa 8,2 prosenttia. Työttömiä oli 2008 kesäkuussa 800 henkilöä eli 3,8 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2007. Työttömien määrät laskivat seurantajaksolla kaikilla päätoimialoilla.

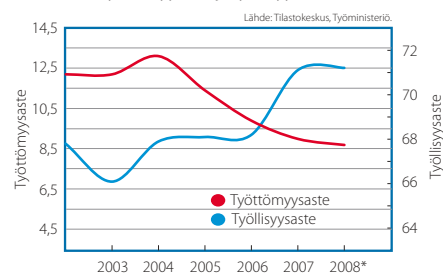


Suurin vähennys tapahtui elintarviketeollisuudessa.

Työttömyyden rakenteellinen trendikehitys on ollut suotuisa tarkastelujaksolla 2002–2008 aikana ja työttömien määrät ovat laskeneet koko ajan. Sekä pitkäaikais- että yli 50-vuotiaiden työttömien määrä väheni kesäkuussa 2008. Alle 25-vuotiaiden määrä laski vain vähän. Tähän vaikuttaa mm. yliopistojen tutkinnonuudistus, jolloin valmistuneiden ja työvoimatoimistoon ilmoittautuneiden määrä kasvoi voimakkaasti.

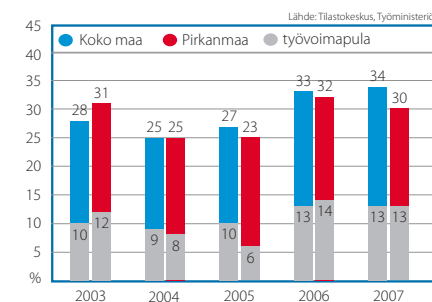
Vuonna 2008 on lomautettuja ollut hiukan enemmän kuin vuonna 2007. Vuositason trendikehitys on kuitenkin ollut jyrkästi laskeva vuonna 2008.

Pirkanmaan työttömyysaste ja työllisyysaste 2002–7/2008



Työllisyysaste: Pirkanmaa 71,2 %, koko maa 71,9 % (*II/2008)
Työttömyysaste: Pirkanmaa 8,7 %, koko maa 8,2 % (*7/2008)

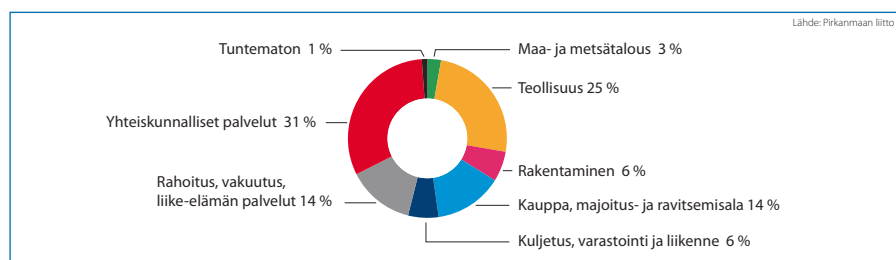
Rekrytointiongelmista ja työvoimapulasta kärsineiden toimipaikkojen osuus työvoimaa hakeneista toimipaikoista 2003–2007



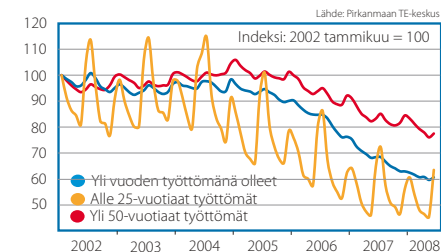
” Metsäteollisuuden viimeisimmän tietoon tulleen rakennemuutosjärjestelyn vaikutus jää kertaluonteiseksi ja varsin vähäiseksi Pirkanmaan alueen työmarkkinoiden kokonaisuuden kannalta, mutta on merkityksellinen seutukunnallisesti ja erityisesti paikallisesti. Sen sijaan alueen työmarkkinoiden toimivuus on kuluvaan vuoden aikana huonontunut, mm. laatuvaatimuksiltaan koventuneeseen työvoiman kysyntään pystytään entistä huonommin vastaamaan työttömänä olevalla työvoimareservillä. Rekrytointiongelmista on siirrytty lähemmäksi totaalista työvoimapulaa. Työssä olevien työnhakijoiden, ns. paikanvaihtajien osuus on lisääntynyt. Haasteista merkittävin on edelleen osaavan työvoiman saatavuus.”

Tutkimuspäällikkö Juhani Turtiainen, Pirkanmaan TE-keskus

Työpaikat toimialoittain Pirkanmaalla 31.12.2005 (työpaikat yhteensä: 199 739, + 0,7 % vuodesta 2004)



Työttömyyden rakenteen muutos Pirkanmaalla 2002–2008 kesäkuu



Tampereen yliopiston seutu on kehittynyt vahvasti myös erääksi Pirkanmaan yritystoiminnan painopistealueeksi.



Teknologioteollisuus

Metalliteollisuus: metallien, metallituotteiden, koneiden ja laitteiden sekä kulkuneuvojen valmistus

Elektroniikkateollisuus: elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistus



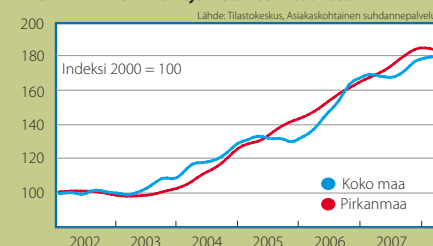
Metalliteollisuus

LIIVEVAIHTO 2007 arvio	4 478 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	+ 13,7 %
VIENNIN OSUUS 2007 arvio	47 %
TYÖLLISIÄ II/2008	21 200
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	1 070

Elektroniikkateollisuus

TYÖLLISIÄ II/2008	6 000
-------------------	-------

Liivevaihdon trendikehitys metalliteollisuudessa



METALLITEOLLISUUS

Metalliteollisuus on kasvanut Pirkanmaalla vuodesta 2004 lähtien melko voimakkaasti, liivevaihdon kasvun ollessa noin 15 prosentin tuntumassa. Vuonna 2007 kasvua kertyi 13,7 prosenttia, mikä on vajaan prosentin edellisuotta vähemmän, mutta kuitenkin hieman koko Suomen kasvua enemmän. Kuluva vuoden tammi-maaliskuussa liivevaihto kasvoi aiempaa verkkaistemmin, mutta kuitenkin koko maan kehitystä enemmän.

Vuoden 2007 aikana alan palkkasumma lisääntyi 9,4 prosenttia, mikä on reilun prosenttiyksikön verran edellisuoden kasvua enemmän. Koko maan tasolla palkkasumma lisääntyi noin 8,7 prosenttia vuoteen 2006 verrattuna. Vuoden 2008 alussa Pirkanmaan metalliteollisuuden palkkasumma jatkoi hyvää kehitystä.

Koneenrakennuksen ja automaatioalan tilauskanta on aavistuksen heikkenemässä, mutta keskeisten yritysten tilauskanta on kuitenkin vahva vielä ainakin loppuvuoden osalta. Pirkanmaalla ala edustaa kolmasosaa maakunnan teollisesta toiminnasta. Valtakunnallisesti Pirkanmaan osuus toimialasta on yli 10 prosenttia.

Pirkanmaan kone- ja metalliteollisuudesta ennakoidaan poistuvan lähivuosina noin 450 työntekijää vuotta kohti. Alan työvoimatarpeen kannalta keskeistä on ikääntymisen lisäksi huomioida alalle valmistuneiden määrä ja sijoittuminen.

Pirkanmaalainen kone- ja metalliteollisuus on jo monella tapaa hyvin verkostoitunut. Yhä keskeisemmässä asemassa ovat kyky reagoida nopeasti toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin sekä alan osaamisen turvaaminen.

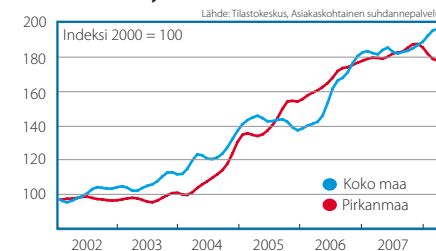
VIENTI

Metalliteollisuuden vienti on miltei kaksinkertaistunut vuodesta 2003. Kasvu hidastui vuonna 2007, mutta tuolloinkin saavutettiin 10,2 prosentin kasvu. Koko Suomessa toimialan vienti kasvoi vuonna 2007 hieman enemmän, lähes 14 prosenttia. Vuoden 2008 tammi-maaliskuussa viennin arvo laski Pirkanmaalla 6,4 prosenttia, kun koko maassa vienti lisääntyi 5,5 prosenttia.

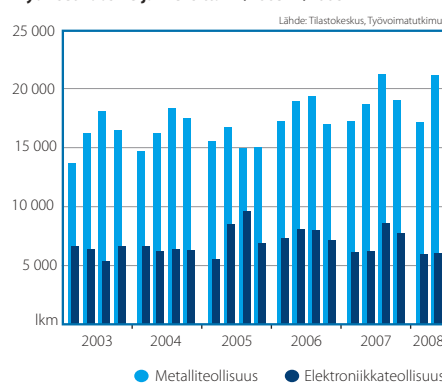
ELEKTRONIKKATEOLLISUUS

Alan palkkasummakehitys reipastui selvästi uusimmalla tarkasteluajanjaksolla. Vuoden 2007 aikana palkkasumma kasvoi 2,8 prosenttia edellisuodesta. Ensimmäisellä puolivuosisyksellä palkkasumma väheni 4 prosenttia, mutta toisella puoliskolla yllettiin jo 9,6 prosentin kasvuun. Koko maan tasolla vastaava vuosikasvu oli hieman Pirkanmaan kehitystä enemmän. Kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä Pirkanmaan elektroniikkateollisuuden palkkasumman kasvuksi summautui liki 20,4 prosenttia. Koko maassa yllettiin vastaavaan aikaan 13,7 prosentin kasvuun.

Viennin trendikehitys metalliteollisuudessa



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003-II/2008



”Lähtöleveysuudessa yrityksillä on kaikki mahdollisuudet pärjätä talouden taantumisesta huolimatta. Kuten tähänkin asti se vaatii toiminnan jatkuvaa parantamista niin markkinoinnin, tuotannon kuin tuotekehityksen osalta. Kustannusten pitäminen nykytasolla edellyttää ostojen suuntaamista edullisempiin lähteisiin sekä tehokkaampaa tuotantoa. Tuotekehitys on avainasemassa, sillä on pystyttävä kehittämään entistä kilpailukykyisempiä ja asiakkaita kiinnostavia tuotteita. Lisäksi markkinoinnin on oltava entistä kansainvälisempää. Uskon, että tähänkin haasteeseen yritykset pääosin pystyvät vastaamaan.”

Toimitusjohtaja Risto Käkelä, Avant Tecno Oy

SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan

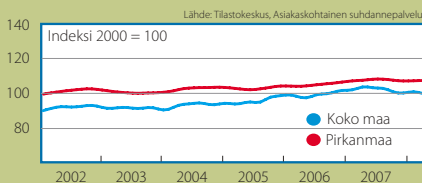
• Nokia • Metso • Sandvik Mining and Construction • Kalmar Industries • Sisu Diesel

Metsäteollisuus

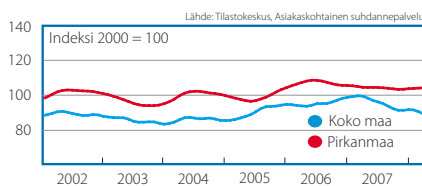
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus; massan, paperin ja paperituotteiden valmistus sekä kustantaminen ja painaminen

LIKEVAIHTO 2007 arvio	2 497 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 3,1 %
VIENNIN OSUUS 2007 arvio	48 %
TYÖLLISIÄ II/2008	9 900
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	582

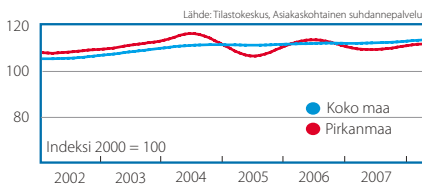
Liikevaihdon trendikehitys



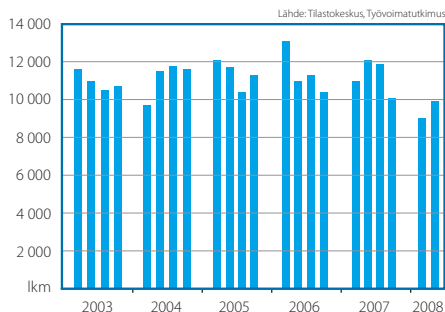
Viennin trendikehitys



Palkkasumman trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003–II/2008



Metsäteollisuuden liikevaihdon kasvuprosentti normalisoitui Pirkanmaalla edellisvuoden lähes 10 prosentin kasvusta 3 prosenttiin, mikä mukailee koko maan liikevaihdon vuosikasvua (3,2 %). Kolmella ensimmäisellä neljänneksellä kasvu vaihteli 3,8–4,9 prosentin välillä, kun taas viimeisellä neljänneksellä liikevaihto laski runsaat puoli prosenttia. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto väheni edelleen noin puoleltoista prosentin verran. Koko Suomen tasolla laskua kertyi jopa neljä prosenttia.

Metsäteollisuuden palkkasumman trendikehitys on ollut Pirkanmaalla vaihtelevaa vuoden 2005 jälkeen. Vuonna 2007 palkkasumma väheni edellisvuodesta 2,7 prosenttia ja vain vuoden viimeinen neljännes oli palkkasummalla mitattuna kasvava. Koko maan tasolla metsäteollisuuden palkkasumma pysytteli lähes edellisvuoden tasolla. Palkkasumman kehitys kääntyi kasvuun vuoden 2007 viimeisellä neljänneksellä ja hienoinen kasvu jatkui vuonna 2008.

VIENNI

Vienti lähti vuonna 2006 lähes 19 prosentin nousuun johtuen edellisvuoden paperialan

työkiistan aiheuttamasta heikommasta kehityksestä. Suuri kasvu vuoden 2006 aikana aiheutti vientiliikevaihdon laskua 1,5 prosentin verran vuonna 2007, kun koko maassa vienti puolestaan lisääntyi hieman. Ainoastaan vuoden 2007 kolmannella neljänneksellä viennissä tapahtui lisäystä edellisvuoteen verrattuna, muilla neljänneksillä koettiin laskua. Kuluvaan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vienti laski edelleen reilun prosentin verran. Koko maassa metsäteollisuuden viennin supistuminen oli kuitenkin vieläkin nopeampaa.

” Metsäteollisuuden osalta suurten konsernien rakennemuutokset vielä jatkuvat, ja seuraukset voivat heijastua myös pakkausteollisuuteen ja aaltopahvin kysyntään Suomessa. Pakkausteollisuus palvelee kuitenkin suomalaisia yrityksiä laajasti eri liiketoiminnan alueilta, jolloin pakkausalan suhdanteet ovat suoraan riippuvaisia asiakkaidemme menestyksestä. Ajanjaksoja, jolloin kysyntä myös heikkenee voi olla näköpiirissä tulevina vuosina. Näkymät tulevaisuuteen ovat kuitenkin kohtuullisen luottavat. Liiketoiminnan nopeutuva tahti edellyttää meidän kaltaiseltamme BtoB-yritykseltä yhä lyhyempiä toimitusaikoja ja joustavuutta kaikissa toiminnoissamme.”

Toimitusjohtaja Sari Rämö, SCA Packaging Finland Oy

SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
 • UPM-Kymmene • AlmaMedia • M-real • Metsä Tissue

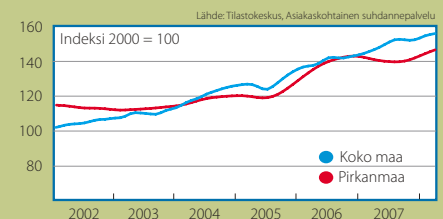
Kemikaalien sekä kumi- ja muovituotteiden valmistus

Kemikaalien, kemiallisten tuotteiden ja tekokuitujen valmistus sekä kumi- ja muovituotteiden valmistus



LIKEVAIHTO 2007 arvio	1 303 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 0,9 %
VIENNIN OSUUS 2007 arvio	49 %
TYÖLLISIÄ II/2008	6 300
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	154

Liikevaihdon trendikehitys



Kemikaalien sekä kumi- ja muovituotteiden valmistuksen liikevaihto vuonna 2007 kasvoi vajaan prosentin edellisvuodesta, jolloin kasvua kertyi yli 15 prosenttia. Toimialan vuoden 2007 kasvu Pirkanmaalla jäi kuitenkin huomattavasti koko maan kasvusta, joka oli lähes 7 prosenttia. Merkittävin kasvu koettiin vuoden 2007 ensimmäisellä neljänneksellä (6,5 %), kun taas viimeisellä neljänneksellä liikevaihto laski 4,5 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta. Vuoden 2008 ensimmäinen neljännes oli jälleen kasvun aikaa, jolloin liikevaihto kohosi yli 3 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta. Koko Suomessa liikevaihto kohosi hieman ripeämmin.

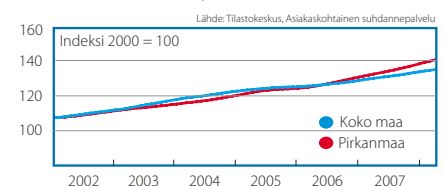
Palkkasumman kehitys on ollut nousujohteista yli vuosikymmenen ajan. Vuonna 2007 alan palkkasumma kasvoi hieman edellisvuosia reippaammin, ollen lähes 6 prosenttia vuodentakaisista enemmän. Neljännesvuositasolla tarkasteltuna selvästi ripein kasvu ajoittui vuoden ensimmäiselle neljännekselle (9,2 %). Tammi–maaliskuussa 2008 kehitys jatkui vahvana, sillä kasvua kertyi tuolloin 4,4 prosenttia.

VIENTI

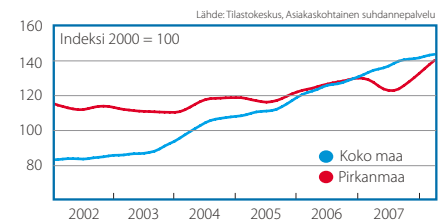
Viennin kasvu on hidastunut viime vuosina. Vuonna 2006 vienti kasvoi Pirkanmaalla 6,6

prosenttia edellisvuodesta laskeakseen jälleen vuonna 2007 parilla kymmenyksellä. Koko maan tasolla saavutettiin samana ajankohtana yli 8 prosentin kasvu. Ensimmäisellä neljänneksellä päästiin Pirkanmaalla jopa yli 8 prosentin kasvuun, mutta koko vuoden kehitykseen vaikutti merkittävästi toisen neljänneksen yli kuu-den prosentin lasku. Kuluvan vuoden tammi- maaliskuussa viennin arvo kipusi 10 prosenttiin, kun koko Suomen viennissä lisäystä kertyi ainoastaan 4,7 prosenttia.

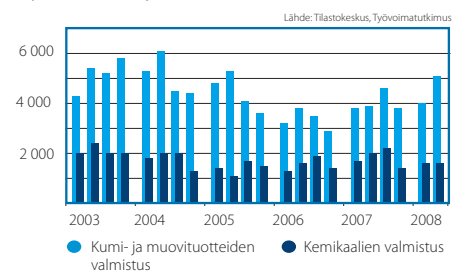
Palkkasumman trendikehitys



Viennin trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003–II/2008



” Vuosi 2007 oli Suomen kemianteollisuudelle tasaisen kasvun aikaa, ja Pirkanmaalla toiminnan kasvu on ollut hieman verkkaisempaa kuin koko maassa keskimäärin. Lääketeollisuuden ja erityisesti tutkivan lääketieteellisuuden toimintaedellytykset ovat heikentyneet vuoden 2008 aikana. Kasvaneiden kustannusten vaikutusta ei ole voitu viedä myyntihin-toihin. Päinvastoin lääkkeiden hintoihin kohdistuva laskupaine on heikentänyt alan kannat-tavuutta. Lääketieteelliseen tutkimukseen on Pirkanmaalla panostettu yhteisvoimin viime vuosien aikana, ja Tampereelle on luotu ainutlaatuista lääketieteellistä ja teknologista osaa-mista. Uskomme, että oikein kohdistetuilla panoksilla saadaan aikaan erityisosaamista, joka tuo mukanaan Tampereelle uusia lääketutkimuksellisia ja lääketieteellisiä investointeja.”

Toimitusjohtaja Jyrki Liljeroos, Santen Oy

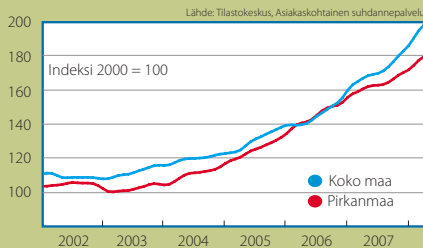
SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
 • Nokian Renkaat • Santen • Kiilto • Bemis Valkeakoski

Rakentaminen

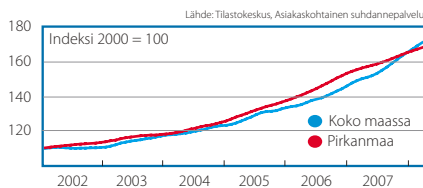
Asunto- ja toimialarakentaminen, maa- ja vesirakentaminen sekä rakennuskonevuokraus käyttäjiineen

LIKEVAIHTO 2007 arvio	2 114 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 11,9 %
TYÖLLISIÄ II/2008	18 100
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	2 813

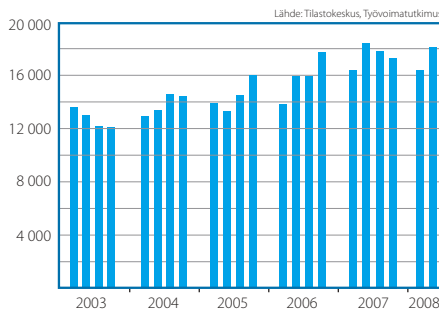
Liikevaihdon trendikehitys



Palkkasumman trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003-II/2008



Vaikka rakentamisen toimialalla liikevaihto on kasvanut Pirkanmaalla kohtalaisen reippaasti viime vuosina, maakunnassa ei vuonna 2007 saavutettu koko Suomen tasoa. Vuonna 2006 rakentamisen liikevaihdon kasvu kohosi 16,6 prosenttiin, mutta vuonna 2007 kasvua kertyi ainoastaan 12 prosenttia, mikä on koko maan tasoa runsaat 6 prosenttia vähemmän. Merkittävintä kasvu oli toisella neljänneksellä (14,4 %) ja vähäisintä kolmannella neljänneksellä (8 %). Vuoden 2008 tammi–maaliskuussa liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 9 prosenttia, kun koko Suomessa liikevaihto kohosi jopa 15 prosenttiin.

Rakentamisen palkkasumma on kasvanut Pirkanmaalla edelleen hyvin. Vuoden 2006 aikana palkkasumman lisäystä kertyi 9,7 prosenttia ja vuonna 2007 vastaava kasvu ylsi jo lähes 10 prosenttiin. Alkuvuoden 2008 aikana kehitys hidastui hieman, mutta oli kuitenkin edelleen hyvä 6,6 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta. Koko maan tasolla rakentamisen palkkasumma kasvoi vuoden 2007 aikana 11 prosenttia ja alkuvuoden kehitys oli samansuuntainen.

Asuntorakentaminen on hiipumassa. Liiketoimien rakentaminen pysyy silti edelleen vahvana. Kaupan investoinnit jatkuvat ja kauppa-keskushankkeita on vireillä. Liikerakentamisen merkittävimpiä kohteita ovat Linnainmaan ja Lielahden alueet sekä Ikean tavaratalo Lahdesjärven alueella. Tulevista investoinneista suurin on 14 000 asukkaan ja 5 000 työpaikan kahden kunnan alueelle levittäytyvä Vuoreksen kaupunginosa.

”Yleismaailmallinen tilanne tuo haasteita, korkeahko inflaatio pitää korkotasoa yllä ja joudumme varautumaan ainakin hitaamman kasvun aikaan. Pirkanmaan kehitysnäkymät ovat kuitenkin hyvät, väestökasvuennusteet merkitsevät asuntorakentamisen pysymistä hyvällä tasolla. Kasvukeskuksena olemisen, kaupungistumisen lisääntyminen, Pirkanmaan hyvä koulutuskeskittymä sekä monipuolinen osaamiskeskittymä turvaavat toimitilarakentamisen jatkuvan myös tulevaisuudessa. Haasteena näen Pirkanmaan kuntien saumattoman yhteistyön onnistumisen. Alueen elinkeinopolitiikan yhdistäminen joustavaan maankäyttöön ja kaavoitukseen sallii monipuolisen rakentamisen sekä asumisen että toimitilojen osalta.”

Aluejohtaja Ilkka Kääriäinen, YIT Rakennus Oy, Talonrakennus Tampere

SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan

• YIT Rakennus • Skanska Talonrakennus • NCC Rakennus • Rakennustoimisto Palmberg

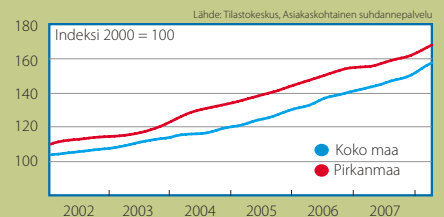
Kauppa

Tukku- ja vähittäiskauppa, moottoriajoneuvojen kauppa, korjaus ja huolto sekä polttoaineen vähittäismyynti



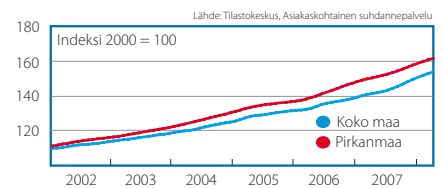
LIIVEVAIHTO 2007 arvio	8 072 M€
LIIVEVAIHDON MUUTOS	+ 5,2 %
TYÖLLISIÄ II/2008	28 400
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	4 698

Liikevaihdon trendikehitys



Kaupan toimialojen liikevaihdon kasvu Pirkanmaalla vuonna 2007 jäi hieman edellisvuoden 8 prosentin kasvusta, ollen 5,2 prosenttia. Koko Suomessa kaupan toimialat kasvoivat vajaat kaksi prosenttia nopeammin. Eniten kasvua kertyi vuonna 2007 kolmannella neljänneksellä (6,9 %) ja vähiten viimeisellä neljänneksellä (3,5 %). Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto kasvoi 6,7 prosenttia, kun vastaava luku koko maan tasolla oli 8,4 prosenttia.

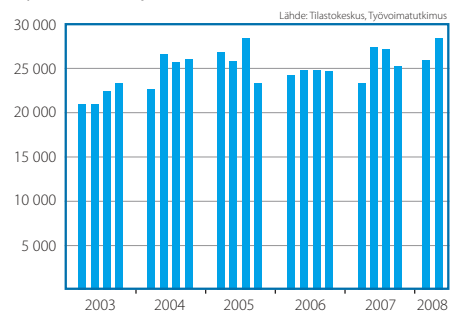
Palkkasumman trendikehitys



Pirkanmaan kaupan palkkasumma vuonna 2007 lisääntyi 7,8 prosenttia edellisvuodesta. Kasvu oli hieman edellisvuotta enemmän. Neljännesvuositasolla vuoden 2007 ensimmäinen neljännes oli selvästi pirtein: kasvua kertyi reilut 10 prosenttia vuoden 2006 vastaavasta ajankohdasta. Seuraavilla neljänneksillä kasvua kertyi noin 6,5–7,3 prosenttia. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä kaupan palkkasumman kasvu ylsi edelleen samaan kehitykseen, sillä lisäystä kertyi noin 7 prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Koko maassa kaupan palkkasumma lisääntyi vuonna 2007 reilut 6,3 prosenttia ja kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 8,7 prosenttia.

Kaupan näkymät ovat tänä vuonna edelleen myönteiset. Vähittäiskaupan kasvu nousee viime vuoden tasosta 6,5 prosenttiin. Korkeahkoon euromääräiseen kasvutasoon on syynä lähinnä elintarvikkeiden hinnan nousu. Suomalaisien kuluttajien luottamus omaan talouteen on vielä säilynyt suhteellisen hyvänä. Koko Euroopassa on luottamus heikentynyt – Suomessa tosin vasta viimeisten kuukausien aikana. Kauppioiden luottamus liiketoiminnan lähiajan näkyymiin on sitä vastoin noussut.

Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003–II/2008



”Kaupan osalta näkymät pitkällä tähtäimellä riippuvat pitkälti siitä, miten uudet kauppa-keskushankkeet toteutuvat, mutta ala tulee varmasti olemaan iso työllistäjä ja kehittyvä voimakkaasti myös tulevaisuudessa. Kaupan kannalta on mielenkiintoista nähdä, mitä koroille tapahtuu syksyn aikana. Kuluttajien luottamusindikaattorit ovat menneet kesän aikana alaspäin ja syksy näyttää, kuinka paljon kuluttajat alkavat jarruttaa ostoksiaan. Valtion päätämät verohelpotukset ovat kaupalle tervetulleita, sillä kyse on siitä, paljonko kuluttajilla on rahaa käytettävissä. Ammattitaitoisen työvoiman saaminen erikoiskaupan puolella tulee olemaan varsin haasteellista.”

Toimitusjohtaja Pekka Koiso, Koiso Oy

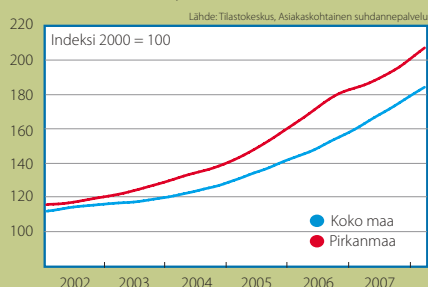
SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
 • Pirkanmaan Osuuskauppa • Kesko ja K-kaupat • Tradeka • Stockmann

Palvelut liike-elämälle

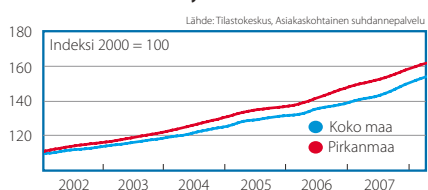
Kiinteistöalan palvelut; kulkuneuvojen, koneiden ja laitteiden vuokraus; tietojenkäsittely- sekä tutkimus- ja kehittämisspalvelut; lainopillinen ja taloudellinen konsultointi, tekninen palvelu, mainos- ja viestintäpalvelut, rekrytointipalvelut

LIKEVAIHTO 2007 arvio	2 043 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 9,8 %
TYÖLLISIÄ II/2008	26 000
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	4 708

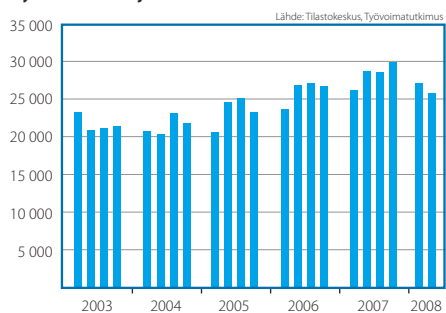
Liikevaihdon trendikehitys



Palkkasumman trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003-II/2008



Työllisten toimialajaoittelu ei ole täysin yhdenmukainen palkkasumman toimialajaoittelun kanssa.



Liike-elämän palvelujen liikevaihto on viime vuosina lähtenyt Pirkanmaalla reippaaseen kasvuun. Vuonna 2007 kasvu jäi edellisvuoden 15,3 prosentista ollen kuitenkin 9,8 prosenttia, kun taas koko maan kasvu oli 12,7 prosenttia vuonna 2007.

Kahdella ensimmäisellä neljänneksellä kasvu oli melko tasaista pysytellen noin 11 prosentissa, mutta kahdella jälkimmäisellä neljänneksellä kasvu jäi alimmillaan 7,4 prosenttiin. Kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kasvu ei aivan yltänyt koko maan tasolle (13,6 %), vaan jäi 10,7 prosenttiin.

Liike-elämän palveluiden palkkasummakehitys on ollut Pirkanmaalla hyvin suotuisa koko tarkasteluajanjakson 1995–2007 ajan. Vuonna 2006 toimialaryhmän palkkasumma kasvoi 7,5 prosenttia ja seuraavana vuonna yllettiin jo 11,8 prosentin kasvuun. Alkuvuonna 2008 palkka-

summan kasvuksi summautui 13,2 prosenttia. Koko maan tasolla toimialan palkkasumma kasvoi vuonna 2007 hieman Pirkanmaata vähemmän, 10,5 prosenttia ja kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä hieman Pirkanmaata enemmän, 14 prosenttia.

Henkilöstömäärällä mitattuna liike-elämän palvelut muodostaa merkittävän toimialan Pirkanmaalla. Alan merkitys on kasvussa, kun useita valtakunnallisia palvelukeskuksia perustetaan maakuntaan.

”Uskon, että kannattavuus säilyy hyvänä ja ala voi hyvin vielä viiden vuoden kuluttuakin. Toimialamme keskittyy suurempiin yksiköihin kilpailun koventuessa. Samalla tuotteiden vieminen maailmalle lisääntyy ja kansainvälistyminen etenee. Toisaalta myös toimialamme imago paranee, mutta henkilöstön heikko saatavuus on kasvua hidastava tekijä. Ala kasvaa johtuen uusista palvelutuotteista ja palvelukokonaisuuksista, jotka työllistävät nykyistä enemmän uuden tyyppisiä osaajia. Vaikka palvelutuotteiden jalostusarvo nousee, alan kannattavuuden paraneminen on kova haaste toimijoille.”

Toimitusjohtaja Martti Ala-Vainio, Insinööri-toimisto Enmac Oy

SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
 • ISS Palvelut • Lassila & Tikanoja • TietoEnator

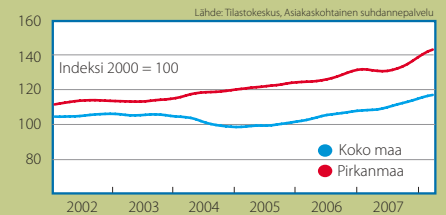
Elintarviketeollisuus

Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valmistus



LIKEVAIHTO 2007 arvio	602 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 4,7 %
TYÖLLISIÄ II/2008	3 700
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	133

Liikevaihdon trendikehitys



Elintarviketeollisuudessa liikevaihto jatkoi myönteistä kehitystään myös vuonna 2007, jolloin kasvua edellisvuoteen kertyi 4,7 prosenttia. Koko maan tasolla liikevaihto kohosi 5 prosenttia vuodesta 2006.

Pirkanmaan elintarviketeollisuuden liikevaihdon lisäys oli suurinta vuoden 2007 ensimmäisellä neljänneksellä. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä kasvu ylsi jopa 8,6 prosenttiin, mikä oli myös koko maan kasvuprosentti samalla ajanjaksolla.

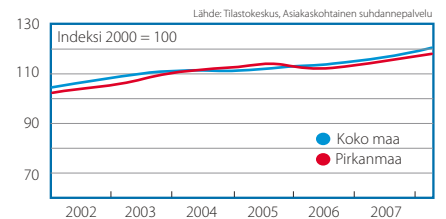
Pirkanmaan elintarviketeollisuuden palkkasumman trendikehitys on noudattanut koko maan kehitystä. Vuonna 2007 palkkasumma kohosi 2,4 prosenttia edellisvuoden tasosta. Koko maan tasolla elintarviketeollisuuden palkkasumma kasvoi yli 2 prosenttia vuoden 2006 tasoa korkeammaksi. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä palkkasumma kasvoi Pirkanmaalla 2,5 prosenttia, kun koko maan vastaava kasvu oli 3,6 prosenttia.

Pirkanmaan elintarviketeollisuustoimipaikoista valtaosa on pieniä, alle viiden työntekijän yrityk-

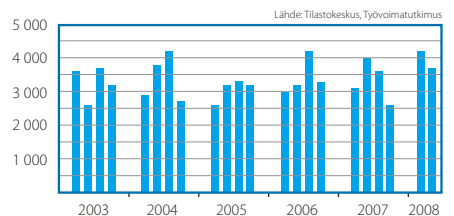
siä. Tavallisimpia ovat leipomot, meijerit ja einestehtaat. Maakunnista Pirkanmaalla on toiseksi eniten luomutiloja ja kolmanneksi eniten luomuviljeltyjä peltohehtaareja. Luomukotieläintiloja on toiseksi eniten Suomessa. Pirkanmaalla tuotettua ruokaa löytyy toreilta, kauppahallista ja yhä enemmän myös vähittäiskaupasta.

Maatalous- ja elintarvikesektoriin on kohdistunut viime vuosikymmeninä monitahoisia muutospaineita, joilla on vaikutusta myös kotimaiseen ruoankulutusrakenteen muotoutumiseen. Yhä yksilöllisemmiksi käyvien valintojen pohjalla vaikuttavat monet tekijät. Keskeisiksi asioiksi ovat nousseet tuotteiden aineettomiin lisäarvoihin ja kuluttajien luottamukseen perustuva kilpailukyky. Kuluttamiseen vaikuttavien tekijöiden ennakointi ja itse kulutus päätöksiin vaikuttaminen on käynyt lisääntyvässä kilpailutilanteessa yhä vaikeammaksi.

Palkkasumman trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003–II/2008



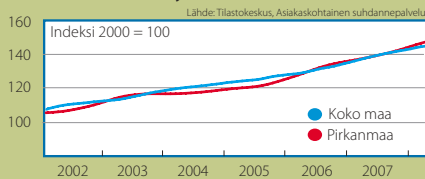
” Ihmiset syövät edelleen, joten elintarviketeollisuuden asemassa en näe erikoista muutosta tulevaisuudessa. Kysymys on siitä, että joku pärjää kilpailussa paremmin kuin toinen. Asiaan vaikuttaa raaka-aineen saaminen kilpailukykyiseen hintaan ja se, mitä tuotteita kauppa ottaa valikoimiinsa. Kustannustason nousu näyttäisi tällä hetkellä olevan hidastumassa, joskin lihan hinnan mahdollinen nousu voi muuttaa tilanteen. Energian, kuljetusten ja pakkausmateriaalien kallistuminen vaikuttavat myös. Osaavien työntekijöiden saaminen tuntuu olevan hankalaa jo nyt, eikä alalle hakeudu nuoria opiskelemaan. Alan mielikuvaa nuorison silmissä pitäisi pystyä nostamaan.”

Toimitusjohtaja Keijo Pulli, Savupojat Oy

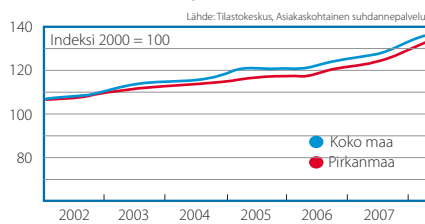
SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
 • Saarioinen • Linkosuo • Tapola

LIKEVAIHTO 2007 arvio	1 594 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 6,3 %
TYÖLLISIÄ II/2008	13 700
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	1 864

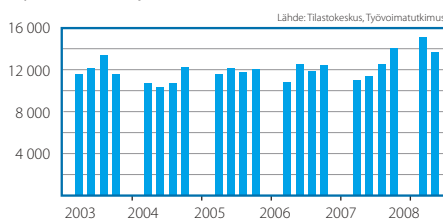
Liikevaihdon trendikehitys



Palkkasumman trendikehitys



Työlliset vuosineljänneksittäin I/2003–II/2008



Kuljetuksen, varastoinnin ja tietoliikenteen toimialoilla liikevaihto on parin hitaamman kasvun vuoden jälkeen lähtenyt jälleen kohoamaan vuosina 2006–2007. Vuonna 2006 kasvua kertyi 8,4 prosenttia ja vuonna 2007 liikevaihto lisääntyi 6,3 prosenttia.

Vuoden 2007 kaikilla neljänneksillä yllettiin yli 5 prosentin kasvuun, ensimmäisellä neljänneksellä jopa 7,8 prosenttiin. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä kasvua kertyi 6,5 prosenttia. Koko Suomessa toimialan kasvu oli 6,7 prosenttia vuonna 2007 ja vuoden 2008 tammi–maaliskuussa lähes 6 prosenttia.

Kuljetuksen, varastoinnin ja tietoliikenteen palkkasumman trendikehitys on noudattanut melko hyvin koko maan kehitystä. Vuonna 2006 toimialan palkkasumma lisääntyi 1,4 prosenttia ja seuraavana vuonna 4,6 prosenttia vertailuvuosistaan. Koko maan tasolla vastaavat luvut olivat 2,4 ja 3,8 prosenttia. Vuoden 2008 alussa Pirkanmaan maakunnan kuljetus, varastointi ja tietoliikenne kasvattivat palkkasummaa 6,4 prosentin verran. Koko maassa kasvu oli hieman reippaampaa.

Pirkanmaan vetovoimaisuuden peruspilareita ovat sijainti kansallisten kasvukäytävien ja liikenteen pääväylien kohtausalueella, hyvät kansainväliset yhteydet sekä tietoyhteiskunnan verkkoyhteydet. Pirkanmaalle ulottuu etelästä Helsinki–Hämeenlinna–Tampere vyöhyke, Suomen ainoa eurooppalaisen tason väestön, työpaikkojen ja infrastruktuurin keskittymä.

Tampere–Pirkkalan lentokentän matkustajamäärä on lähes kolminkertaistunut vuodesta 2003. Tammi–heinäkuussa 2008 kentän matkustajamäärä oli 421 000 eli 2,4 prosenttia vuoden 2007 vastaavaa ajankohtaa suurempi. Ulkomaanmatkustajien osuus on runsaat 80 prosenttia ja kotimaan lennoiltakin valtaosa jatkaa edelleen ulkomaille. Vuoden 2008 matkustajamäärän arvioidaan olevan noin 770 000. Latvialainen Air-Baltic avaa reitin Tampereelta Riikaan lokakuussa 2008. Suomalainen Finncomm alkaa lentää Kittilään helmikuusta huhtikuuhun 2009. Myös Ryanair harkitsee uusien reittien avaamista.

Suorat lentoyhteydet Tampere-Pirkkalasta



”Logistiikan merkitys tulee jatkuvasti kasvamaan. Logistiikkakustannusten osuus kuluista on kaikilla aloilla merkittävä. Suomessa alan koulutusta on kehitetty voimakkaasti ja alalle tulee hyvin peruskoulutettua ja motivoitunutta henkilöstöä. Tampere on sijaintinsa ja elinkeinorakenteensa vuoksi erittäin merkittävä logistiikkakeskus. Tampere vahvistuu entisestään ja kaupungin logistinen merkitys lisääntyy. Tämä on havaittu Tampere-Pirkkalan logistiikkakeskushankkeen myötä. Ilmastokysymykset tulevat muuttamaan fyysistä kuljetamista, jonka seurauksena meri- ja ilmakuljetusten kulutus ja päästöt joutuvat entistä kriittisemmän tarkastelun alle.”

Länsi-Suomen aluejohtaja Pekka Söderling, VR Yhtymä Oy

SUURIMMAT YRITYKSET Pirkanmaalla olevan henkilöstömäärän mukaan
• Itella • VR • Elisa

Informaatiosektori

ICT-palvelu- ja -sisältötuotanto (alat eivät ole toimialaluokituksen mukaisia toimialoja)

Palvelutuotanto: tietojenkäsittelypalvelut, teleliikenne sekä viihde-elektroniikan, tietokonelaitteistojen ja tietoliikennevälineiden tukkukauppa

Sisältötuotanto: kustantaminen, liikkeenjohdon konsultointi, mainos- ja viestintäpalvelut, radio-, tv- ja elokuvatuotanto sekä uutistoimistot

ICT-palvelutuotannon liikevaihdon kasvu on hidastunut Pirkanmaalla viime vuosina. Vuoden 2007 aikana yhteenlaskettu liikevaihto laski 1,4 prosenttia. Ero koko maan vuoden 2007 kasvuun (4,8 %) on melko huomattava. Nopeinta liikevaihdon lisäys oli vuoden 2007 kolmannella neljänneksellä, jolloin kasvua kertyi 1,4 prosenttia ja verkkaisinta viimeisellä neljänneksellä, jolloin liikevaihto supistui 5,3 prosenttia. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä Pirkanmaalla kasvua kertyi 3 prosenttia, kun koko maassa vastaava kasvu oli 4,5 prosenttia.

ICT-sisältötuotannon liikevaihto on kasvanut koko 2000-luvun melko hyvää vauhtia. Vuonna 2006 liikevaihto kasvoi Pirkanmaalla 4,7 prosenttia ja 2007 kasvu kohosi 6,7 prosenttiin, kun koko maan tasolla kasvu oli lähes 6 prosenttia vuonna 2006 ja 6,6 prosenttia vuonna 2007. Yli 7 prosentin kasvua Pirkanmaalla koettiin sekä toisella että viimeisellä neljänneksellä, vähäisintä kasvu taas oli ensimmäisellä neljänneksellä (4,9 %). Kuluvan vuoden ensimmäinen

neljännes ei aivan yltänyt edellisen vuoden tasolle, vaan kasvu jäi noin 4 prosenttiin, mikä oli kuitenkin koko maan 1,4 prosentin kasvua huomattavasti enemmän.

Toimialan palkkasummat ovat kehittyneet melko suotuisasti vuosien 1996–2007 välisenä aikana. ICT-palvelutuotannon pitkään nopeana jatkunut kasvu hidastui 2,3 prosenttiin vuonna 2006 ja rauhallisempi kehitys jatkui myös vuoden 2007 aikana. Kasvua kertyi tuolloin 3,7 prosenttia edellisvuodesta. ICT-sisältötuotannon palkkasumma kasvoi vuonna 2006 6,2 ja vuonna 2007 jo reippaasti 8,2 prosenttia. Molempien toimialaryhmien alkuvuosi 2008 oli puolestaan hyvin suotuisa, sillä palvelutuotannon palkkasumma lisääntyi 10,3 ja sisältötuotannon palkkasumma lähes 10,7 prosenttia. Koko maan vastaavat kasvuluvut olivat alkuvuonna 2008 palvelutuotannossa 9,3 prosenttia ja sisältötuotannossa 11,4 prosenttia.

Kauppakamareiden toukokuussa 2008 tehdyn ICT-barometrin mukaan alan yrityksistä 30 prosenttia odottaa suhdanteiden paranevan, 54 prosenttia tilanteen pysyvän ennallaan ja 16 prosenttia ilmoittaa suhdanteiden heikenevän. Suurista, yli 250 henkilöä työllistävistä yrityksistä 40 prosenttia odottaa suhdanteiden heikenevän ja vain 12 prosenttia suhdanteiden paranevan. Puolet ilmoittaa henkilöstömääränsä kasvavan ja vain 8 prosenttia pienenevän.

Hyvinvointipalvelut

Yksityiset ja julkiset sosiaali- ja terveystyöt, perus- ja ammatillinen koulutus, muita julkisia ja yksityisiä palveluita

Hyvinvointipalvelujen liikevaihdon kasvu jäi maltillisesti noin 2 prosenttiin vuonna 2006, kun se aiempina vuosina on ollut vähintään yli 7 prosenttia. Vuonna 2007 kasvu kuitenkin nopeutui jälleen, liikevaihdon kasvaessa 5,6 prosentin verran. Koko maan tasosta jäätin 0,8 prosenttia. Suurinta kasvu oli kolmannella neljänneksellä (8,1 %) ja vähäisintä toisella neljänneksellä (2,9 %). Vuoden 2008 tammi–maaliskuussa liikevaihto kasvoi 5,3 prosenttia edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta, mikä mukaili koko maan 5,5 prosentin kasvuvauhtia.

Pirkanmaan hyvinvointipalveluiden palkkasumma lisääntyi vuoden 2007 aikana 6,3 prosenttia edellisvuodesta. Kasvu jakaantui puolivuositasona hyvin tasaisesti, mutta neljännesvuositasona vaihtelua syntyi enemmän.

Erityisesti vuoden kolmannella neljänneksellä kehitys oli selvästi maltillisempaa, kun taas viimeisellä neljänneksellä palkkasumma kasvoi yli 9 prosenttia. Tammi–maaliskuussa 2008 toimialaryhmän palkkasumma kasvoi edelleen hyvät 7,5 prosenttia edellisvuoden tammi–maaliskuusta.

Tampereelle suunnitellaan uusiin hoitomuotoihin keskittyvän sairaalan perustamista, mikä osaltaan vahvistaa bioterveysklusteria. Myös vanhusten hoito ja kodin hoivapalvelut ovat kasvavia aloja.

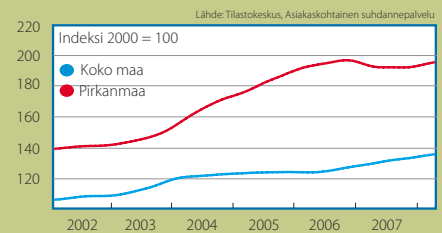
Palvelutuotanto

LIKEVAIHTO 2007 arvio	1 552 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	- 1,4 %
TOIMIPAIKKOJA 12/2007	675

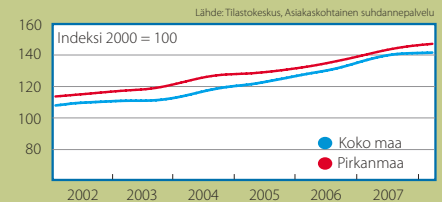
Sisältötuotanto

LIKEVAIHTO 2007	398 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 6,7 %
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	795

Liikevaihdon trendikehitys ICT-palvelutuotanto

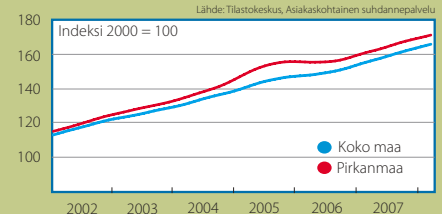


Liikevaihdon trendikehitys ICT-sisältötuotanto

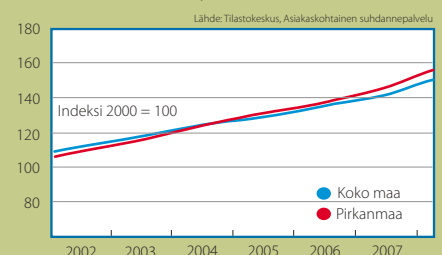


LIKEVAIHTO 2007 arvio	678 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 5,5 %
TYÖLLISIÄ 11/2008	79 200
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	1 513

Liikevaihdon trendikehitys



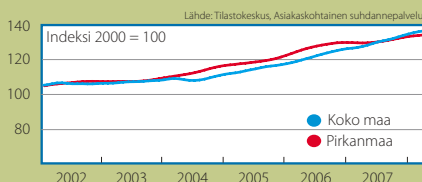
Palkkasumman trendikehitys



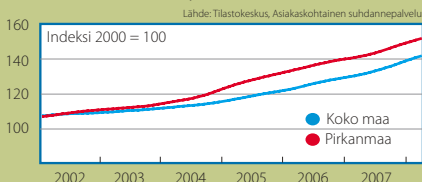
Majoitus- ja ravitsemisala

LIKEVAIHTO 2007 arvio	456 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 2,5 %
TYÖLLISIÄ II/2008	6 800
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	1 078

Liikevaihdon trendikehitys



Palkkasumman trendikehitys



Pirkanmaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan liikevaihto kasvoi vuonna 2007 kolme aiempaa vuotta hitaammin; vuonna 2006 liikevaihdon kasvaessa yli 7 prosenttia edellisvuodesta, vuonna 2007 kasvu kertyi vain 2,6 prosenttia. Koko maan tasolla vuoden 2007 liikevaihdossa ei tapahtunut merkittävää muutosta vuosien 2006 ja 2007 välillä: vuonna 2006 liikevaihdon lisäys oli 6,8 prosenttia ja 2007 kasvu hidastui 6,3 prosenttiin. Suurinta Pirkanmaan majoitus- ja ravitsemistoiminnan liikevaihdon kasvu oli ensimmäisellä neljänneksellä (4,7 %) ja pienintä kolmannella neljänneksellä (1,4 %). Kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä kasvu kohosi lähes 4 prosenttiin, jääden kuitenkin koko maan 7 prosentin kehityksen tasosta.

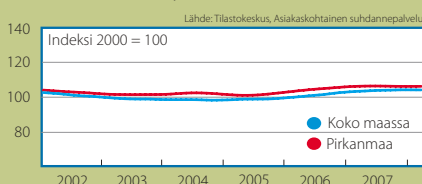
Majoitus- ja ravitsemistoiminnan palkkasummakehitys on pysytellyt Pirkanmaalla tasaisesti kasvavana. Vuonna 2007 toimialan palkkasumma kohosi 5,5 prosenttia korkeammaksi kuin vuonna 2006. Kasvu oli hieman edellisvuotta vähemmän. Kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä lisäystä edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan kertyi vajaat 7 prosenttia. Koko maan tasolla kasvu 2007 oli 5,6 prosenttia. Ensimmäisellä neljänneksellä 2008 koko maan kasvu (9,4 %) ylitti selvästi Pirkanmaan tason.

Vuonna 2007 Tampereen hotelliyöpymiset (896300) lisääntyivät lähes 7 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2008 tammi–kesäkuussa Tampereen majoitusliikkeiden rekisteröidyt yöpymiset (416800) lisääntyivät noin 2 prosenttia edellisvuodesta. Vuoden 2007 keskimääräinen vuodekapasiteetti (4565) oli edellisvuoden kapasiteettiä (4228) suurempi. Yöpymissä keskihinta oli Tampereella vuoden 2008 tammi–kesäkuussa 59,54 euroa eli yli neljä euroa korkeampi kuin vuotta aikaisemmin. Majoitusmyynnin arvo oli Tampereella tammi–kesäkuussa 24,8 miljoonaa euroa, mikä on 2,2 miljoonaa enemmän kuin edellisvuonna.

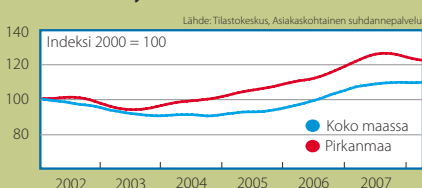
Tampereen majoituskapasiteetti on kasvussa, sillä vireillä on puolenkymmentä uutta hotelliä ja entisiä laajennetaan. Cumulus Koskikadun syksyllä 2008 valmistuva laajennus sekä syksyllä 2009 valmistuva Omena-hotelli lisäävät huonemäärää yli 200:lla. Restelin uusi 155 huoneen hotelli valmistuu Tampereen vanhan pääpostin taloon vuoden 2010 puolella.

LIKEVAIHTO 2007 arvio	316 M€
LIKEVAIHDON MUUTOS	+ 2,2 %
VIENNIN OSUUS 2007 arvio	31 %
TYÖLLISIÄ II/2008	3 500
TOIMIPAIKKOJA 12/2007 arvio	401

Liikevaihdon trendikehitys



Viennin trendikehitys



Tekstiili-, vaatetus-, nahka- ja kenkätuotteiden valmistuksessa liikevaihdon kasvu vuonna 2007 jäi hieman edellisvuoden kasvusta (4,7 %), ollen kuitenkin 2,2 prosenttia vuotta 2006 enemmän. Koko Suomen tasolla liikevaihto lisääntyi vastaavaan aikaan 4 prosenttia. Eniten kasvua Pirkanmaalla koettiin ensimmäisellä ja kolmannella neljänneksellä. Vuoden 2008 ensimmäisellä neljänneksellä liikevaihto oli 3 prosentin laskussa, kun koko maassa toimialan liikevaihto väheni vajaan prosentin.

Palkkasumman trendikehitys on ollut vaihtelevaa koko tarkasteluajanjakson vuodesta 1995 alkaen. Vuonna 2007 palkkasumma lisääntyi edellisvuodesta maltillisesti 2,6 prosenttia. Koko Suomen tasolla kasvu kertyi vajaan prosentin vähemmän kuin Pirkanmaalla. Kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä palkkasum-

ma lisääntyi Pirkanmaalla 2 prosenttia edellisvuoden tasoa korkeammaksi.

VIENTI

Viennin kasvu oli vuonna 2007 lähes 10 prosenttia, mikä on yli 2,5 prosenttia edellisvuotta nopeampaa. Suurinta viennin kasvu oli toisella neljänneksellä (11,5 %); mutta muillakin neljänneksillä päästiin yli 9 prosentin kasvuun. Koko maan tasolla viennin kasvu oli vieläkin reippaampaa saavuttaen 10,7 prosentin kasvun. Kuluva vuoden ensimmäisellä neljänneksellä nopea kasvu kuitenkin kääntyi niin koko maassa kuin Pirkanmaallakin laskuun; koko maassa vieni väheni 3,8 prosenttia ja Pirkanmaalla 4,3 prosenttia edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon verrattuna.

Tevanake

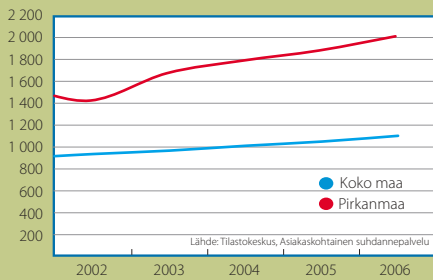
Tekstiilien, tekstiilituotteiden, vaatteiden, nahan ja nahkatuotteiden valmistus



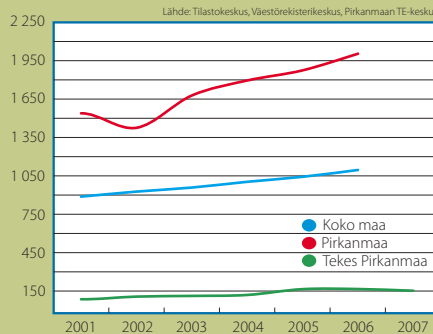
Pirkanmaalla sijaitsee tietoliikennekonserni Nokian suurin tutkimusyksikkö.

Tutkimus- ja tuotekehitystoiminta

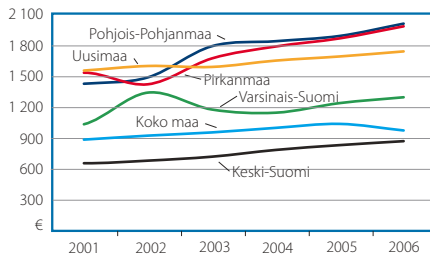
Tutkimus- ja kehityspanos asukasta kohden Pirkanmaalla ja koko Suomessa vuosina 2002–2006 (€/asukas)



Tutkimus- ja kehitystoiminnan menot asukasta kohden Pirkanmaalla ja koko Suomessa 2000–2006



Tutkimus- ja kehityspanos asukasta kohden eräissä maakunnissa 2000–2006 (€/asukas)



Pirkanmaa on korkeatasoisen koulutuksen, tasokkaan tutkimuksen ja korkean teknologian sovellusten maakunta. Tutkimus- ja kehityspanostukset ovat perinteisesti olleet Pirkanmaalla suhteellisesti koko maan suurimmat.

Alkuvuonna 2008 myönnettiin 44 tutkimushankkeeseen yhteensä 32,2 miljoonaa euroa, kun vastaavat luvut olivat viime vuonna 38 hankkeeseen yhteensä noin 28 miljoonaa euroa. Myös yritysten tuotekehityshankkeisiin myönnetyn rahoituksen määrä lisääntyi. Alkuvuonna myönnettiin 61 hankkeeseen yhteensä 19,2 miljoonaa euroa ja vastaavasti viime vuonna 82 hankkeeseen yhteensä 17,6 miljoonaa euroa. Yritysten tuotekehityshankkeiden koko näyttää näiden lukujen valossa kasvaneen aikaisemmasta. Koko vuonna 2007 Tekes myönsi Pirkanmaalle noin 38 miljoonaa euroa julkisiin hankkeisiin ja yrityshankkeisiin yli 34 miljoonaa euroa.

Pirkanmaan väestön koulutustason nousu on ollut jatkuvaa. Pirkanmaalla tutkintoja suorittaneita 15 vuotta täyttäneistä vuonna 2004 oli 64,3 prosenttia (koko maassa 62,7 %). Ikäluokien pienessä kilpailu koulutettavista kasvaa voimakkaasti ja samalla seudullisen eriarvoistumisen vaara lisääntyy, kun työmarkkina-alueet laajenevat ja erikoistumistarve voimistuu. Pirkanmaalaisiin oppilaitoksiin hakeudutaan maan eri puolilta. Tulevaisuuden keskeinen haaste on koulutuksen ja tutkimuksen määrän ja laadun soveltaminen työelämän tarpeisiin. Uusia nousuvia aloja ovat mm. rokotekehitys, biomateriaalit sekä pelikehitys.

Pirkanmaan menestyminen perustuu kykyyn tuottaa ja soveltaa tietoa, Tampereen vahvaan tiedeyhteisöön ja koko maakunnan kattavaan koulutustarjontaan. Teknologian tutkimus- ja kehitystoiminta, nousevien teknologioiden ennakointi, nopea soveltaminen sekä teknologiajohtajuus osaamisaloilla on keskeistä.

Monipuolinen tuotantorakenne ja vahva teollinen osaaminen luovat pohjan, johon uudistumiskyky perinteisillä aloilla sekä rohkeus tehdä avauksia uusille aloille luovat kestäväyyttä. Maan suurin ja nopeimmin kasvava sisämaan osaamis- ja palvelukeskus täydennettynä elinvoimaisilla alakeskuksilla on houkutteleva investointikohte myös tulevaisuudessa.

Kuntatalous



Vuoden 2007 tilinpäätösten ennakkotietojen perusteella kuntatalouden kehitys on ollut myönteistä, vaikka kuntien väliset taluserot ovat yhä pysyneet huolestuttavan suurina. Talouden vahvistumista auttoi osaltaan verotulojen 7,4 prosentin kasvu. Kuntien yhteenlaskettu vuosikate parani vuonna 2007 kaikkiaan 17 prosenttia. Toisaalta kuntien velkaantuminen jatkui edelleen ja lainakanta asukasta kohden nousi vuodesta 2006 kuusi prosenttia. Kunnilla oli asukasta kohden lainaa keskimäärin 1 545 euroa.

Kansainvälisen talouden epävarmuustekijät uhkaavat kuntien taloudellista tilannetta ja kuntien taloustilanne voikin muuttua nopeasti. Taloudellisen tilanteen heikkeneminen vaikuttaisi nopeimmin yhteisöverotuloihin ja viiveellä kunnallisverotuloihin sekä toimeentulotukimenoihin. Talouden epävarmuustekijät ovat juuri nyt huomattavia ja kuntien onkin toimittava maltilla ja kiinnitettävä huomiota tarkkaan taloussuunnitteluun.

PIRKANMAAN VUOSIKATE NOUSI EDELLEEN

Vuoden 2007 tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan talouskehitys Pirkanmaalla on ollut suotuisaa ja samansuuntaista kuin koko maassa. Koko maan keskiarvoihin vaikuttavat paljon suurten kaupunkien tekemät hyvät tulokset. Samoin Tampereen tulos vaikuttaa koko Pirkanmaan keskiarvoon. Pienten kuntien talous saattaa olla hyvinkin ahtaalla, vaikka se ei näy maakuntien keskiarvoluvuista.

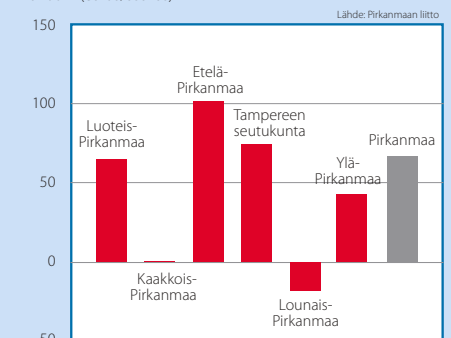
Vuosikate asukasta kohden nousi vuonna 2007 Pirkanmaalla enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Pirkanmaalla vuosikate oli 384 euroa ja koko maassa 382 euroa. Tampereen vuosikate asukasta kohden (562 euroa/asukas) oli Pirkanmaan kunnista korkein ja se nousi vuodesta 2006 melkein yhtä paljon kuin koko Pirkanmaan vuosikate. Negatiivisen vuosikatteen tehneitä kuntia oli nyt kolme.

Vuonna 2007 kunnista 13 teki alijäämisen tuloksen. Kumulatiivisesti yli-/alijäämää laskettaessa kertynyttä alijäämää oli vuoden 2007 tilinpäätöksen mukaan kymmenessä pirkanmaalaisessa kunnassa ja seitsemällä kunnalla kertynyt alijäämä lisääntyi edellisvuodesta. Vaikeasti alijäämäisiä kuntia oli Pirkanmaalla neljä ja niillä oli asukasta kohden yli 500 euroa alijäämää.

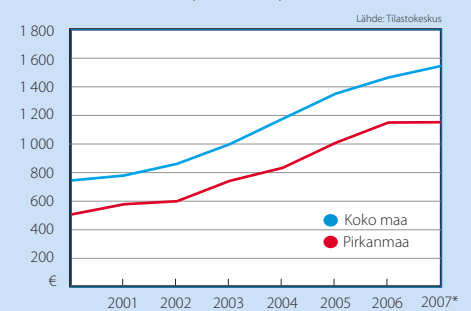
Lainakanta nousi vuodesta 2006 vuoteen 2007 Pirkanmaalla kolme euroa asukasta kohden ja oli viime vuonna 1 152 euroa. Pirkanmaalla on yhä asukasta kohden vähemmän lainaa kuin koko maassa, jossa lainamäärä kasvoi 81 euroa asukasta kohden. Vaikka Pirkanmaan kuntien lainakanta asukasta kohden nousi, lainakanta kasvoi silti maltillisemmin kuin vuosina 2005 – 2006.

Erytisen positiivista kaudella 2006 – 2007 on, että Pirkanmaan keskimääräinen vuosikate asukasta kohden nousi suhteellisesti enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Lainakan kasvu on ollut Pirkanmaalla huomattavasti maltillisempaa kuin vuosikatteen kasvu. Huolestuttavaa on niin koko maassa kuin Pirkanmaalla kuntien välisten erojen kasvaminen. Haasteena ovatkin kuntien eriytyminen hyvin ja huonosti selviytyviin sekä väestön ikärakenteen heikkeneminen etenkin maakunnan reuna-alueilla.

Tilinpäätöksen yli-/alijäämä 2007 ennakkotiedon mukaan (euroa/asukas)

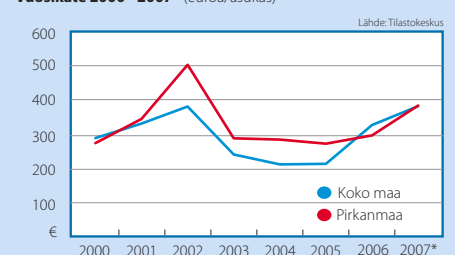


Lainakanta 2000 – 2007* (euroa/asukas)



* ennakkotieto

Vuosikate 2000 – 2007* (euroa/asukas)



* ennakkotieto



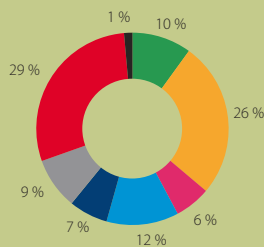
Menestyvä Pirkanmaa

Pirkanmaa on luova, uudistumiskykyinen ja vetovoimainen kasvumaakunta, jossa arvostetaan monikulttuurisuutta. Kansainvälisesti kilpailukykyisellä Pirkanmaalla korkeatasoinen tiede ja huipputeknologia toimivat koko maakunnan talouden ja teollisuuden vetureina. Avaintoimialoja Pirkanmaalla ovat metalliteollisuus, metsäteollisuus, rakentaminen, kauppa sekä liike-elämän palvelut. Pirkanmaan vuoden 2007 liikevaihdesta lähes puolet syntyi teollisuudesta.

Lähteet: Väestörekisterikeskus (ennakkotiedot), Tilastokeskus, TE-keskus, Kaupparekisteri, Pirkanmaan liitto; Maakunnan yhteistyöasiakirja vuodelle 2009



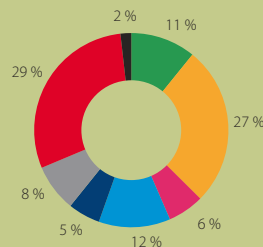
Työpaikat toimialoittain ja seutukunnittain 31.12.2005



Luoteis-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2006)	21 636
asukkaita (31.8.2008)	27 202
työpaikat 2005	9 815
- muutos vuodesta 2004	-1,6 %
työttömyysaste (6/2008)	6,3 %
yrittäjiä (30.6.2008)	2 319
t&k panos (€/asukas)	121 €

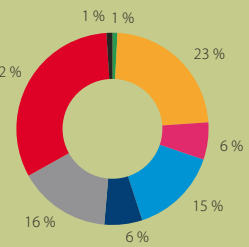
Kärkihankkeet: käsi- ja taideteollisuusalan osaamisen kehittäminen, metallialan yritystoiminnan ja koulutuksen kehittäminen, hyvinvointipalvelujen public-private -yhteistyön kehittäminen



Lounais-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2006)	19 872
asukkaita (31.8.2008)	28 008
työpaikat 2005	9 929
- muutos vuodesta 2004	-1,1 %
työttömyysaste (6/2008)	5,2 %
yrittäjiä (30.6.2008)	2 267
t&k panos (€/asukas)	930 €

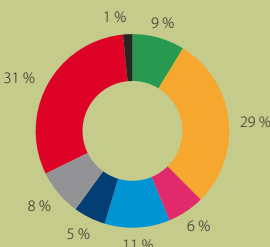
Kärkihankkeet: luonnonkuitukomposiittien kehittäminen, teollisuuden oppimisympäristöjen kehittäminen, hyvinvointipalvelujen public-private -yhteistyön kehittäminen



Tampereen seutukunta

arvonlisäys/asukas (2006)	34 177
asukkaita (31.8.2008)	334 257
työpaikat 2005	148 494
- muutos vuodesta 2004	1,6 %
työttömyysaste (6/2008)	9,2 %
yrittäjiä (30.6.2008)	24 919
t&k panos (€/asukas)	2 719 €

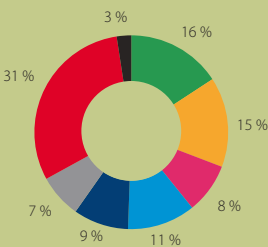
Kärkihankkeet: osaamiskeskusohjelma 2007–2013: jokapaikan tietotekniikka, älykkäät koneet, digitaaliset sisällöt, energiateknologia, HealthBio, hyvinvointi ja nanoteknologia; BioneXt-ohjelma, Luova Tampere -ohjelma ja Tampere Business Region -palvelu sekä logistiikkakeskus



Ylä-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2006)	21 238
asukkaita (31.8.2008)	39 118
työpaikat 2005	13 549
- muutos vuodesta 2004	-1,6 %
työttömyysaste (6/2008)	7,8 %
yrittäjiä (30.6.2008)	2 811
t&k panos (€/asukas)	71 €

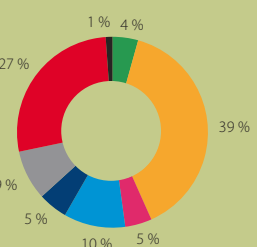
Kärkihankkeet: seudullisen elinkeinotoiminnan, kasvualojen ja palveluyrittäjyyden kehittäminen



Kaakkois-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2006)	17 660
asukkaita (31.8.2008)	8 043
työpaikat 2005	2 477
- muutos vuodesta 2004	-6,3 %
työttömyysaste (6/2008)	5,7 %
yrittäjiä (30.6.2008)	653
t&k panos (€/asukas)	250 €

Kärkihankkeet: yrityspalvelujen kehittäminen, Sappeen matkailualueen kehittäminen



Etelä-Pirkanmaa

arvonlisäys/asukas (2006)	26 096
asukkaita (31.8.2008)	42 835
työpaikat 2005	15 475
- muutos vuodesta 2004	-2,3 %
työttömyysaste (6/2008)	9,6 %
yrittäjiä (30.6.2008)	2 544
t&k panos (€/asukas)	430 €

Kärkihankkeet: pk-yritysten innovaatiotoiminnan tehostaminen ja yrittäjyyuskoulutus, osaavan työvoiman saatavuus, työhyvinvoinnin edistäminen

Pirkanmaan talous – Toimialojen nykytila ja näkymät

on vuodesta 2002 ilmestynyt, kerran vuodessa julkaistava katsaus Pirkanmaan talouden kannalta keskeisimpien toimialojen nykytilanteeseen ja lähitulevaisuuden näkyymiin. Katsaus on tarkoitettu yritysten, kuntien ja elinkeinoelämän käyttöön.

Julkaisun ovat tuottaneet Pirkanmaan TE-keskus, Tampereen kauppakamari sekä Tampereen kaupungin elinkeinokeskus läheisessä yhteistyössä alueellisten toimialajärjestöjen kanssa. Perusaineistona on Tilastokeskuksen sekä Pirkanmaan TE-keskuksen kokoama tilastotieto.

Julkaisun laajennettu sähköinen versio taulukoineen löytyy osoitteesta www.pirkanmaantalous.fi. Aineisto on vapaasti käytettävissä, lähdetietona mainittava Pirkanmaan talouskatsaus 2008.

Julkaisusta saatavana englannin- ja venäjänkieliset versiot.



Julkaisijat

Pirkanmaan TE-keskus

Puh. 010 191 450
www.te-keskus.fi/pirkanmaa

Pirkanmaan ennakointipalvelu

Puh. 010 191 450
www.pirkanmaanennakointipalvelu.info

Tampereen kaupungin elinkeinokeskus

Puh. (03) 565 611
www.tampere.fi

Tampereen kauppakamari

Puh. (03) 230 0555
www.tampereenkauppakamari.fi